

Arkadiusz Cincio

Zielona Góra

WYSTAWY HISTORYCZNE REALIZOWANE PRZEZ ZIELONOGÓRSKIE MUZEUM W LATACH 1960-1989

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie działalności wystawienniczej zielonogórskiego muzeum w zakresie ekspozycji historycznych w latach 1960-1989. Pojęcie wystawy historycznej nie jest jednoznaczne. Najogólniej można przyjąć, że wystawy historyczne przekazują wiedzę o dziejach ludzkości na podstawie zabytków i materiałów poglądowych. W niniejszym tekście jedynie w niewielkim stopniu będą opisane wystawy archeologiczne, które także stanowią relację o przeszłości ludzkości; jednak opierają się na odrębnej dla tej nauki metodologii i charakterystycznym dla tej dziedziny materiale zabytkowym. Wielu trudności przysparza zaszeregowanie wystaw do określonej kategorii. Kryteria podziału na wystawy historyczne, sztuki dawnej, sztuki współczesnej itd. są więc nieostre i mogą budzić kontrowersje.

Okres od 1960 do 1989 r. stanowi w działalności ekspozycyjnej zielonogórskiej placówki pewną zamkniętą całość. Pierwszą datę wyznacza rozpoczęcie przez muzeum regularnej i ciągłej działalności wystawienniczej, drugą natomiast określa przełom społeczno-polityczny z 1989 r. Udostępnione w 1946 r. przez Muzeum Miejskie w Zielonej Górze wystawy zostały zaprojektowane w latach 1936-1945 przez kierownika zielonogórskiego Heimatmuseum – Martina Klozego. Zmiany, z wyjątkiem części dotyczącej archeologii, ograniczały się w zasadzie do dodania podpisów w języku polskim. Stan ten spotkał się z ostrą krytyką ze strony prasy i władz, co przyczyniło się do przejściowego zamknięcia placówki. Pogarszający się stan budynku przy ul. Szkolnej (obecnie Lisowskiego) oraz kłopoty kadrowe powodowały, że wystawy otwierano jedynie na krótki czas, często były to gotowe zestawy ekspozycyjne przygotowywane przez Muzeum Narodowe w Poznaniu, któremu podlegało od 1950 r. Muzeum Regionalne w Zielonej Górze. W 1957 r. zielonogórska placówka uzyskała status Muzeum Okręgowego. Został opracowany program merytoryczny, znacznej poprawie uległa też sytuacja kadrowa, jednak zły stan techniczny budynku nie pozwalał na normalne funkcjonowanie placówki. W 1959 r. Muzeum Okręgowe w Zielonej Górze otrzymało budynek przy al. Niepodległości 15. Wykorzystanie budynku do celów wystawienniczych wymagało gruntownego remontu. Ostatecznie

1 maja 1960 r. w gmachu przy al. Niepodległości zostały udostępnione stałe wystawy działów archeologicznego, etnograficznego, winiarskiego i sztuki¹.

Koncepcja funkcjonowania Muzeum Okręgowego w Zielonej Górze stworzona przez Michała Kubaszewskiego, realizowana przez Klemensa Felchnerowskiego nie zakładała powstania stałej wystawy poświęconej historii miasta i regionu. Wyszwane na początku lat sześćdziesiątych, dość ogólne, postulaty utworzenia tego typu ekspozycji nie doczekały się realizacji. Brakowało przestrzeni wystawienniczej, a nawet magazynowej. Zadanie ukazania dowodów słowiańskiego charakteru Środkowego Nadodrza miała wypełnić ekspozycja archeologiczna. Ostatnia część stałej wystawy archeologicznej ukazywała okres kształtowania się państwowości polskiej do końca panowania książąt piastowskich. We wcześniejszej części wystawy archeologicznej położono duży nacisk na zobrazowanie ciągłości osadniczej w tzw. okresie przejściowym od V do VII w.²

Wystawą stałą o interdyscyplinarnym charakterze była unikatowa w skali Polski ekspozycja Działu Winiarskiego. Wystawę sukcesywnie powiększano i modyfikowano przez całą dekadę lat sześćdziesiątych. W miarę nabywania nowych eksponatów pierwszy kierownik działu – Bogdan Kres – zamieniał mniej atrakcyjne przedmioty na zabytki o większej wartości.

Celem wystawy było przybliżenie procesu wytwarzania wina i winorośli od czasów antycznych poprzez średniowiecze i nowożytność aż po czasy współczesne. Ekspozycja winiarska w latach sześćdziesiątych składała się z trzech części. Pierwsza z nich ukazywała produkcję wina i uprawę winorośli oraz znaczenie tego napoju w czasach antycznych. Zagadnienia te ilustrowały naczynia ceramiczne ze starożytnej Grecji oraz wyroby etruskie wypożyczone z Muzeum Narodowego w Poznaniu³. Ważnym uzupełnieniem tej części wystawy był gipsowy model tłoczni do wina z Mirmeki na Krymie. W kolejnej części ekspozycji winiarskiej przedstawiono przetwórstwo wina w Zielonej Górze i w regionie, wyeksponowano tam narzędzia do pracy w winnicy, plany Zielonej Góry, drzeworyty i sztychy, a także prasy, koryta deptakowe, miarogownice i beczki. W trzeciej części prezentowano śląskie i polskie naczynia szklane, ceramiczne i cynowe związane z konsumpcją wina. Szczególnie ważną rolę odgrywało szkło polskie wyprodukowane w manufakturach radziwiłłowskich w Urzeczu i Nalibokach. Integralną częścią wystawy winiarskiej była rekonstrukcja dawnej

¹ A. Cincio, *Historia zielonogórskiego muzeum*, Zielona Góra 2010, s. 10-14; A. Ciosk, *Sytuacja muzeum w Zielonej Górze po II wojnie światowej (1945-1948)*, „Studia Zielonogórskie” 2002, R. 8, s. 55-66.

² A. Kołodziejcki, *Stan i perspektywy rozwoju muzealnictwa okręgu zielonogórskiego*, [w:] *Muzea w województwie zielonogórskim*, red. B. Kres, Zielona Góra 1966, s. 50-51; *Historia w muzeum. Z Wiesławem Myszkieviczem, byłym wieloletnim kierownikiem Działu Historycznego, rozmawia Arkadiusz Cincio*, „Museion” 2008, nr 23, s. 16-17.

³ Archiwum Muzeum Ziemi Lubuskiej [dalej AMZL], sygn. 23/2, Rewers na wypożyczenie ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu. Wazy te są obecnie prezentowane na zamku w Gołuchowie.

winiarni mieszczańskiej. W niewielkim pomieszczeniu wyeksponowano naczynia, świeczniki i beczułki, aranżację wnętrza uzupełniała imitacja kominka⁴. W latach 1969-1973 z powodu prac remontowych stała wystawa Działu Winiarskiego została zlikwidowana. Ponownie zaprezentowano zabytki związane z winiarstwem 15 lutego 1974 r. Układ ekspozycji uległ niewielkim zmianom. Uzyskano dodatkowe przestrzenie, w których zaaranżowano m.in. warsztat bednarski⁵.

W drugiej połowie lat siedemdziesiątych wszystkie zabytki związane z produkcją wina zamierzano przenieść do Zielonogórskiego Parku Etnograficznego w Ochli, do zrekonstruowanego domku winiarza. W gmachu miały pozostać jedynie zabytki związane z konsumpcją wina. Plany te nie zostały zrealizowane w pełni. Do parku etnograficznego trafiła jedynie część największych urządzeń produkcyjnych (pras, beczek i koryt deptakowych), znaczna część urządzeń produkcyjnych została jednak w głównym gmachu budynku. Kolejny plan zakładał przeniesienie pozostałych zabytków związanych z uprawą winorośli i wytwarzaniem wina do Muzeum Historii Miasta Zielonej Góry. Ciekawą koncepcją, która doczekała się realizacji dopiero w 2008 r., był pomysł wyremontowania i zaadaptowania na potrzeby wystawiennicze Działu Winiarskiego części muzealnych piwnic⁶. Wspomniane wyżej plany dotyczące miejsca tradycji winiarskich w kształtującej się właśnie strukturze zielonogórskiego muzealnictwa znalazły odbicie w wystawach Działu Winiarskiego Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze. Wystawa winiarska w wersji zaprojektowanej przez Bogdana Kresa funkcjonowała do końca marca 1976 r. W sierpniu 1976 r. została otwarta nowa wystawa winiarska pt. „Szkoło artystyczne i użytkowe ze zbiorów Działu Winiarskiego”, która istniała w tej wersji do wiosny 1978 r.

Nową ekspozycję stałą poświęconą tematyce kultury picia wina pt. „Wino na stołach polskich XVIII-XIX w.” udostępniono 4 maja 1978 r. Całość tej wystawy zaaranżowano jako wnętrze XIX-wiecznego salonu, w którym tłem dla ekspozatów związanych z winiarstwem były meble w stylu biedermeier. Zamierzeniem twórców tej wystawy było przedstawienie pewnych układów naczyń stołowych, którym towarzyszyło wino. Widać tu odejście od klasycznego podziału chronologicznego bądź

⁴ B. Kres, *Dział winiarski*, Zielona Góra 1966, s. 3-30; K. Marchelek, *Sprawozdanie z działalności Muzeum Ziemi Lubuskiej za lata 1960-1966*, „Zielonogórskie Zeszyty Muzealne” 1969, t. 1, s. 191-201, tu s. 192.

⁵ Wystawa winiarska została na krótko udostępniona już we wrześniu 1973 r. z okazji Dni Zielonej Góry – Winobrania, razem z wystawami „Złotego Grona”; M. Kuleba, *Topografia winiarska Zielone Góry*, Zielona Góra 2010, s. 686-687.

⁶ AMZL, sygn. 24/26, Materiały o muzeum na Komisję Kultury WRN, IX-X, Muzea w województwie zielonogórskim, s. 5-6; Muzea w województwie zielonogórskim. Sprawozdanie z działalności w latach 1976-1978, Zielona Góra 1978, s. 22. Plan rekonstrukcji domku winiarza na terenie parku etnograficznego został przedstawiony już w 1971 r. – za: AMZL, sygn. 24/39, Plany i sprawozdania Muzeum Ziemi Lubuskiej.

rzeczowego. Ekspozycję uzupełnił witraż Marii Powalisz-Bardońskiej przedstawiający panoramę Zielonej Góry⁷.

Podczas Dni Zielonej Góry w 1982 r. odsłonięto kolejną wersję wystawy winiarskiej „Winiarstwo. Sztuka, rzemiosło, tradycja”. Koncepcja tej wystawy zakładała odejście od dydaktycznego ukazania tradycji winiarskiej. Głównym założeniem nowej wystawy była „próba uchwycenia z pomocą symboliki artystycznej świadomościowych pomostów w polskiej tradycji i kulturze winnej – od początków państwa polskiego aż do czasów najnowszych”⁸. Ważną rolę odgrywała w tym zadaniu kopia Drzwi Gnieźnieńskich. Nowym elementem wystawy był witraż „Winobranie” autorstwa Marii Powalisz-Bardońskiej, a inspirację stanowiły motywy zaczerpnięte z bordiury Drzwi Gnieźnieńskich. Na wystawie prezentowano początkowo także mozaikę Mieczysława Krywulca przedstawiającą wizytę Ottona III w Gnieźnie. W winiarence zgromadzono medale i znaczki. Pierwszą od wejścia salę działu winiarskiego nazwano lamusem winiarza. Tworząc ją świadomie, złamano utarte schematy wystawiennicze. W sali tej zgromadzono elementy pras, beczki, naczynia na wino, kosze na winogrona i koryta deptakowe, a obok nich wyeksponowano dzieła sztuki współczesnej – rzeźby zielonogórskiego artysty Józefa Cyganka. Koryto pełniło funkcję gabloty, śruby pras winiarskich posłużyły jako wsparcie dla poręczy. W 1983 r. została zlikwidowana rekonstrukcja dawnej winiarni mieszczańskiej, w jej miejscu powstała galeria autorska medali Leszka Krzyszowskiego⁹.

W rocznicę „wyzwolenia” Zielonej Góry, 15 lutego 1974 r., otwarto wystawę stałą Działu Historycznego pt. „Środkowe Nadodrze w XXX-leciu PRL”. Ekspozycja ukazywała następujące zagadnienia: przebieg operacji wiślańsko-odrzańskiej, zdobycie Środkowego Nadodrza przez wojska radzieckie w 1945 r., obsadzenie granicy zachodniej przez II Armię Wojska Polskiego, stanowiska zwycięskich mocarstw wobec polskiej granicy zachodniej, sylwetki polskich pionierów na tych ziemiach, zagadnienia repolonizacji, sytuację gospodarczą tych terenów w 1945 r., zagadnienia tworzenia się administracji polskiej, osadnictwo i główne problemy demograficzne, rozwój życia politycznego, zjednoczenie PPR i PPS oraz gospodarkę Środkowego Nadodrza w okresie powojennym. Największy sukces gospodarczy Środkowego Nadodrza – budowa huty miedzi w Głogowie – został zilustrowany planem zagospodarowania. Wystawa została zlikwidowana w kwietniu 1976 r.¹⁰

⁷ Andabata [H. Ankiewicz], *Wina na stołach polskich*, „Gazeta Lubuska” 1978, nr 104, s. 8; AMZL, sygn. 24/30, *Wino na stołach polskich XVIII-XX w.*

⁸ H. Ankiewicz, *Poczucie historii i smaku. Nowy kształt ekspozycji winiarskiej*, „Gazeta Lubuska” 1982, nr 173, s. 5; *idem*, *Zielonogórskie przechadzki muzealne*, Zielona Góra 1988, s. 47-51.

⁹ *Idem*, *Poczucie historii i smaku...*, s. 4; AMZL, sygn. 24/46, „Winiarstwo. Sztuka, rzemiosło, tradycja”; K. Kielczewska, *Galerie autorskie w Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze*, „Zielonogórskie Zeszyty Muzealne” 2008, t. 7, s. 174.

¹⁰ *Ważna wystawa w Muzeum Ziemi Lubuskiej*, „Gazeta Zielonogórska” 1974, nr 52, s. 4.

W okresie, gdy dyrektorem placówki był Eugeniusz Jakubaszek (1970-1975), przedstawiono plany organizacji wielu wystaw stałych, których nigdy nie zrealizowano. Do planów tych należało powołanie Oddziału Archeologiczno-Numizmatycznego z siedzibą w Zielonej Górze bądź przeniesienie obu działów do muzeum w Nowej Soli. Inną koncepcją, która nie doczekała się realizacji, było utworzenie Oddziału Archeologiczno-Historycznego w zielonogórskim ratuszu. W początku lat siedemdziesiątych zamierzano utworzyć także oddział Muzeum Ziemi Lubuskiej, który miałaby tworzyć zabytkowa papiernia w Krępie, gdzie miałby być w dalszym ciągu produkowany papier czerpany¹¹.

Do zrealizowanych inicjatyw Eugeniusza Jakubaszka należy zaliczyć utworzenie Muzeum Martyrologii Jeńców Wojennych w Żaganii. Placówka, którą otwarto 28 września 1971 r., stanowiła w początkowej fazie swego istnienia oddział muzeum w Zielonej Górze. Scenariusz ekspozycji żagańskiego muzeum opracował ówczesny dyrektor Muzeum Ziemi Lubuskiej – Eugeniusz Jakubaszek – który koordynował także wszystkie działania związane z powołaniem nowej placówki muzealnej. W jej powstanie byli zaangażowani zielonogórcy muzealnicy, plastycy, a także organizacje społeczne i instytucje, takie jak: Związek Bojowników o Wolność i Demokrację, Wojewódzki Komitet Miejsc Walki i Męczeństwa oraz Okręgowa Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich¹².

Koncepcja wystawiennicza i organizacyjna zielonogórskiego muzealnictwa opracowywana i realizowana przez Jana Muszyńskiego, który sprawował funkcję dyrektora Muzeum Ziemi Lubuskiej w latach 1976-1998, zakładała utworzenie w Zielonej Górze i w jej najbliższych okolicach wielu specjalistycznych placówek muzealnych. Nowe muzea powstały z wykorzystaniem zbiorów i kadry poszczególnych działów Muzeum Ziemi Lubuskiej. Najszybciej, bo już w 1976 r., powołano Zielonogórski Park Etnograficzny w Ochli oraz Oddział Archeologiczny w Świdnicy. Placówki te usamodzielniały się w 1982 r. Zamierzenia wobec Działu Historycznego i Winiarskiego były mniej precyzyjne. W sprawozdaniu pt. *Muzea w województwie zielonogórskim*, przygotowywanym na posiedzenie Komisji Kultury WRN w Zielonej Górze z września 1976 r., znajduje się deklaracja następującej treści: „Badania terenowe działu [historycznego – A.C.] prowadzone są pod kątem przygotowywanej ekspozycji stałej dotyczącej osadnictwa wojskowego i rozwoju życia politycznego po drugiej wojnie

¹¹ AMZL, sygn. 24/39, Dział Oświatowy. Plany sprawozdania. Stan obecny i perspektywy rozwoju; AMZL, sygn. 24/41, Założenia perspektywiczne rozwoju muzealnictwa zielonogórskiego po roku 1975; E. Jakubaszek, *Stan obecny oraz kierunki budowy i organizacji muzealnictwa w województwie zielonogórskim*, „Zielonogórskie Zeszyty Muzealne” 1974, t. 4, s. 10-13.

¹² AMZL, sygn. 24/39, Dział historii. Plan pracy na IV kwartał [1971]; E. Jakubaszek przyznał, że utworzenie tej ekspozycji było spowodowane naciskami ze strony wojska, zob. *O historii Muzeum Ziemi Lubuskiej. Z Eugeniuszem Jakubaszkiem rozmawia Anitta Maksymowicz*, „Museion” 2000, nr 6, s. 13.

światowej”¹³. Scenariusz wystawy „Wyzwolenie Środkowego Nadodrza w świetle wielkich operacji nadodrzańskich oraz zasiedlenie i zagospodarowanie go przez Polaków” miał opracować Hieronim Szczegółka¹⁴. Powstanie stałej wystawy o tematyce osadnictwa wojskowego popierały środowiska związane ze ZBoWiD. Wspomniany wyżej plan nie został jednak nigdy zrealizowany.

Plany dotyczące powołania samodzielnych placówek muzealnych o profilu historycznym skryształizowały się pod koniec lat siedemdziesiątych XX w. W 1978 r. w Muzeum Ziemi Lubuskiej został powołany Dział Braterstwa Broni. Od początku planowane było stworzenie na jego fundamentach samodzielnej placówki muzealnej. Tworzenie nowych ekspozycji przebiegało jednocześnie z remontem pałacu w Drzonowie (przewidzianym pierwotnie jako magazyn dla zbiorów archeologicznych i etnograficznych) oraz gromadzeniem zbiorów. W początkowym okresie planowane było stworzenie z ciężkiego sprzętu wojskowego panoramy batalistycznej poświęconej działaniom wojennym na Środkowym Nadodrzu w 1945 r. w pobliżu skansenu etnograficznego w Ochli. Przewidziana była rekonstrukcja stanowisk ogniowych, ziemianek i okopów. Ekspozycja miała być wzbogacona o efekty świetlne i dźwiękowe oraz projekcje filmów¹⁵. Plany nie zostały jednak zrealizowane i ostatecznie ciężki sprzęt wojskowy został ulokowany w przypałacowym parku. W 1983 r. Dział Braterstwa Broni został przemianowany na Lubuskie Muzeum Wojskowe w Drzonowie, placówka stanowiła w dalszym ciągu oddział Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze. 10 października 1983 r. został udostępniony plener w przypałacowym parku, w którym zwiedzający mogli zobaczyć siedem samolotów (m.in. bombowiec „Ił 28” i myśliwiec „Mig-21”), śmigłowiec „SM-2” oraz kolekcję broni pancernej i dział. W 1985 r. placówka uzyskała pełną samodzielność¹⁶.

Kolejnym etapem realizowanej przez Jana Muszyńskiego koncepcji rozwoju muzealnictwa zielonogórskiego miało być utworzenie samodzielnego Muzeum Historycznego Zielonej Góry¹⁷. Przeznaczony na ten cel budynek położony przy pl. Wielkopolskim przygotowywano do pełnienia tej funkcji przez całą dekadę lat

¹³ AMZL, sygn. 24/26, Materiały o muzeum na Komisję Kultury WRN, IX-X, Muzea w województwie zielonogórskim, s. 8.

¹⁴ AMZL, sygn. 24/26, Materiały o muzeum na Komisję Kultury WRN, IX-X, Działalność Działu Historycznego Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze, s. 1-2.

¹⁵ H. Ankiewicz, *Narodziny Muzeum Braterstwa Broni. Ostatnie zadanie majora Turkota*, „Gazeta Lubuska” 1979, nr 238, s. 3; W. Kwaśniewicz, *Tym, którzy dali nam dzień dzisiejszy*, „Nadodrże” 1979, nr 21, s. 4; jeszcze wcześniej w 1978 r. planowano utworzenie na Wzgórzach Piastowskich skansenu ciężkiego sprzętu bojowego również w formie panoramy batalistycznej.

¹⁶ W. Kwaśniewicz, *Lubuskie Muzeum Wojskowe*, [w:] *Muzea zielonogórskie*, red. A. Toczewski, Zielona Góra 1996, s. 112-113; S. Fertliński, *W Lubuskim Muzeum Wojskowym*, „Gazeta Lubuska” 1983, nr 238, s. 7; W. Nodzyński, *Lubuskie muzeum oręża*, „Nadodrże” 1983, nr 21, s. 9, 11; *Dzisiaj dylematu być nie może. Wszystko o Muzeum Braterstwa Broni*, „Gazeta Lubuska” 1983, nr 68, s. 7.

¹⁷ Niekiedy stosowane były także nazwy „Muzeum Historyczne Miasta Zielonej Góry” lub „Muzeum Historii Miasta Zielonej Góry”.

osiemdziesiątych. Pierwszym etapem były badania architektoniczne i archeologiczne budynku i jego okolic, które zlecono już pod koniec lat siedemdziesiątych XX w.¹⁸ Do placówki tej miały zostać przeniesione zbiory Działu Historycznego i Winiarskiego. Zamierzano utworzyć również autorskie galerie artystów zielonogórskich w tym m.in. Tadeusza Kuntzego zwanego wówczas Koniczem¹⁹. W muzeum miały być prezentowane zagadnienia polskiej tradycji Zielonej Góry i okolic od średniowiecza, Polonii w historii Zielonej Góry oraz kulturalny i gospodarczy awans miasta w okresie powojennym. Ważnym zadaniem placówki miało być ukazanie ekonomicznego rozwoju miasta w okresie przedindustrialnym. W 1987 r. przewidywano, że Muzeum Historii Miasta w Zielonej Górze zostanie uruchomione do 1990 r. Ostatecznie Muzeum Historyczne Zielonej Góry nie powstało. W czerwcu 1991 r. Rada Miejska w Zielonej Górze przekazała obiekt przewidziany na muzeum historyczne Kościołowi rzymskokatolickiemu jako rekompensatę za wywłaszczenie parafii rzymskokatolickiej z obiektu, w którym mieści się Filharmonia Zielonogórska²⁰.

Dział Historyczny Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze w latach 1966-1989 nie miał w zasadzie wystawy o stałym charakterze. Wyjątek stanowiła jedynie ekspozycja „Środkowe Nadodrze w XXX-leciu PRL”. Lukę tę szczególnie w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych zapełniały w pewnym stopniu prezentacje czasowe. Tabela przedstawia wystawy historyczne w ujęciu liczbowym.

Tab. Wystawy czasowe w siedzibie w latach 1966-1989

Rok	Wystawy w siedzibie (ogółem)	Wystawy czasowe o tematyce historycznej
1966	20	4
1967	9	3
1968	15	2
1969	0	0
1970	0	0
1971	0	0
1972	0	0
1973	0	0
1974	14	3
1975	13	2
1976	12	3

¹⁸ H. Ankiewicz, *Muzeum, czarownice i coś zupełnie nowego*, „Gazeta Lubuska” 1985, nr 173, s. 9; J. Sadowska, *Historyczna wizytówka regionu. Ciągłe w fazie projektów*, „Gazeta Lubuska” 1983, nr 87, s. 7.

¹⁹ M. Kordoń, *Kiedy powstanie muzeum historii miasta?*, „Gazeta Lubuska” 1984, nr 115, s. 7.

²⁰ J. Muszyński, *Jak nie powstało Muzeum Zielonej Góry*, „Museion” 2003, nr 13, s. 3-5.

Rok	Wystawy w siedzibie (ogółem)	Wystawy czasowe o tematyce historycznej
1977	16	3
1978	12	3
1979	11	2
1980	5	0
1981	6	0
1982	11	2
1983	6	1
1984	6	1
1985	8	0
1986	7	0
1987	7	1
1988	7	0
1989	8	0
Razem	193	30

Źródło: Dokumentacja Działu Oświatowego Muzeum Ziemi Lubuskiej, Sprawozdania dla GUS; sprawozdania roczne; Zestawienia wystaw, działalności edukacyjnej i wydawniczej za lata 1977-1989. W tabeli nie uwzględniono wystaw realizowanych w Zielonogórskim Parku Etnograficznym, Oddziale Archeologicznym. Nie przedstawiono tutaj lat 1960-1965, ponieważ w różnych źródłach dane na temat liczby wystaw różnią się.

W latach sześćdziesiątych Dział Historyczny borykał się z problemami kadrowymi. Spowodowało to, że dział nie opracował spójnej koncepcji swego funkcjonowania. Czynniki te znalazły odbicie w działalności wystawienniczej działu. Znaczna część wystaw historycznych w muzeum była w tym okresie przygotowywana przez instytucje zewnętrzne. Sytuacja kadrowa działu poprawiła się w drugiej połowie lat sześćdziesiątych, gdy kierownikiem działu został Władysław Korcz. W 1966 r. w gmachu odbyła się wystawa pt. „100 lat walki o niepodległość Polski”, którą wypożyczono z Muzeum Polskiego Ruchu Robotniczego. W tym samym roku odbyła się wystawa „20 lat SED” zorganizowana przez Wydział Kultury z Frankfurtu nad Odrą. W 1966 r. odbyły się także wystawy „Ochrona zabytków na terenie Ziemi Lubuskiej” oraz „Eksterminacja dzieci polskich na Zamojszczyźnie” zorganizowana przez Okręgową Komisję Badań Zbrodni Hitlerowskich. Natomiast w 1967 r.: „Zbrodnie hitlerowskie w Obrzycach”, „25 lat PPR” oraz „Zielona Góra wczoraj i dziś”.

W 1968 r. Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze zorganizowało wystawę „50. rocznica Związku Polaków w Niemczech”. Na 1968 r. zaplanowano także udostępnienie ekspozycji „Z dziejów handlu i rzemiosła na Ziemi Lubuskiej”, na której zamierzano po raz pierwszy zaprezentować przedmioty rzemiosła artystycznego oraz ukazać tradycje lubuskiego rzemiosła. W jej przygotowanie byli zaangażowani wszyscy pracownicy muzeum. Ostatecznie z powodu przedłużającego się czasu przeprowadzenia remontu kapitalnego wystawa ta nie doszła do skutku.

W latach 1969-1973 został przeprowadzony generalny remont budynku placówki. W okresie tym czynna była jedynie stała wystawa Działu Przyrodniczego muzeum, która mieściła się w pawilonie wystawowym w Parku Tysiąclecia. Pierwszą czasową prezentacją o tematyce historycznej zrealizowaną przez Muzeum Ziemi Lubuskiej po remoncie była wypożyczona z Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich ekspozycja pt. „Komisja Edukacji Narodowej”. Wystawa zrealizowana w 1974 r. w 200. rocznicę powstania tej instytucji zyskała spory rozgłos. Na ekspozycji zaprezentowano bogate kolekcje wydawnictw ilustrujących działalność komisji uzupełnione przez liczne portrety, mapy²¹. W tym roku odbyły się ponadto wystawy „25 lat NRD na znaczkach pocztowych” oraz „Kolekcja miniatur dawnego uzbrojenia”.

W 1975 r. zaprezentowano wystawę „Monety i banknoty polskie w XXX-leciu PRL” zorganizowaną razem z oddziałem NBP w Zielonej Górze. Również w 1975 r. z okazji Międzynarodowego Roku Ochrony Zabytków udostępniono zwiedzającym ekspozycję „30 lat ochrony zabytków na Ziemi Lubuskiej” zrealizowaną przez Dział Archeologiczny we współpracy z Urzędem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i Biurem Dokumentacji Zabytków. Ekspozycja ukazywała proces konserwacji zabytków oraz końcowy rezultat tych prac.

W 1976 r. udostępniono zwiedzającym wystawę „Broń ze zbiorów Muzeum Ziemi Lubuskiej”, którą można było oglądać do 1978 r. Ekspozycja spotkała się z dużym zainteresowaniem ze strony zwiedzających. Na wystawie zaprezentowany został zespół zabytków, mający za zadanie ukazać zwiedzającym przekrój militariów w kolekcji muzeum, takich jak broń biała krótka i długa, broń drzewcowa, broń palna, broń myśliwska oraz uzbrojenie ochronne powstałe w okresie od XVI w. do 1945 r. Wystawie towarzyszyły liczne materiały poglądowe, grafiki oraz opisy dawnej sztuki wojennej²².

W 1976 r. zaczęto realizować koncepcję wystawienniczą opracowaną przez Jana Muszyńskiego, która zakładała skoncentrowanie się na prezentacji głównie sztuki współczesnej w formie stałych galerii autorskich. W związku z tym zmniejszyła się liczba wystaw czasowych *stricto* historycznych, które miały być organizowane głównie przez Dział Braterstwa Broni i Muzeum Historii Miasta Zielonej Góry.

W drugiej połowie lat siedemdziesiątych muzeum zaczęło realizować wystawy numizmatów. Było to związane z powołaniem w strukturze muzeum Gabinetu Numizmatycznego. Z okazji obchodów 60. rocznicy wybuchu rewolucji październikowej w zielonogórskim muzeum udostępniono w 1977 r. wystawę pt. „Papierowe znaki pieniężne ZSRR”. W tym samym roku muzeum zorganizowało wystawę numi-

²¹ J. Piechowski, *Ossolineum – Ziemi Lubuskiej. W 200-lecie Komisji Edukacji Narodowej*, „Gazeta Zielonogórska” 1974, nr 22, s. 3.

²² B. Żyza, *Wystawa broni w muzeum zielonogórskim*, „Gazeta Lubuska” 1976, nr 254, s. 4; W. Kwaśniewicz, *Wystawa militariów w Zielonej Górze*, „Nadodrze”, nr 23, s. 11.

zmatów należących do członków zielonogórskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Archeologicznego i Numizmatycznego w Zielonej Górze²³.

W 1978 r. otwarto wystawę „Kobieta w starożytności” zorganizowaną ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie. Ekspozycja ukazywała życie codzienne kobiet – od czasów Grecji archaicznej do schyłku cesarstwa rzymskiego²⁴. Do końca lat osiemdziesiątych odbyło się kilka kolejnych wystaw wypożyczonych z Muzeum Narodowego w Warszawie. Poświęcone były one jednak głównie ukazaniu sztuki antycznej.

Również w 1978 r. otwarto wystawę „30 lat PZPR na Środkowym Nadodrzu”. Kładła ona szczególny nacisk na kongres zjednoczeniowy PPR i PPS. Prezentowane były zbiory własne (sztandary PPR, PPS i PZPR), archiwalia z KW PZPR, a także materiały z archiwów KC PZPR i Muzeum Ruchu Robotniczego w Warszawie. Zwiedzający mogli m.in. usłyszeć fragment przemówienia Bolesława Bieruta wygłoszonego na kongresie zjednoczeniowym oraz zobaczyć teczki, które otrzymali delegowani na zjazd. Druga część wystawy przedstawiała czasy współczesne. Prezentowane były zdjęcia z wizyt kierownictwa partii i rządu na Środkowym Nadodrzu oraz dane statystyczne obrazujące rozwój PZPR w regionie od 1949 r. Wystawę tę zorganizowano we współpracy z Wydziałem Pracy Ideowo-Wychowawczej Komitetu Wojewódzkiego PZPR²⁵.

Dużą popularnością cieszyła się wystawa „Radiofonia polska – wczoraj i dziś” zorganizowana z okazji jubileuszu 25-lecia zielonogórskiej rozgłośni polskiego radia. Na ekspozycji ukazano przegląd odbiorników radiowych od początków radiofonii aż po lata siedemdziesiąte XX w. Zaprezentowano radioodbiorniki z czasów okupacji. Zwiedzający mogli także obejrzeć wyposażenie studia telewizyjnego oraz magneto-wid, z którego w godzinach otwarcia muzeum odtwarzano odcinki polskich seriali telewizyjnych i bajek dla dzieci. Na wystawie znalazły się również najnowsze urządzenia do odsłuchu muzyki w systemie stereo i kwadrofonicznym oraz urządzenia przekątnikowe²⁶.

W 1982 r. Dział Historyczny zorganizował wystawę „Ruch robotniczy na Środkowym Nadodrzu w pierwszych latach Polski Ludowej”. Wystawa wpisywała się w obchody 100. rocznicy ruchu robotniczego. W tym samym roku odbyła się kolejna wystawa numizmatyczna zorganizowana przez zielonogórski oddział Polskiego Towarzystwa Archeologicznego i Numizmatycznego w Zielonej Górze.

²³ AMZL, sygn. 23/14, Wystawy w Muzeum Ziemi Lubuskiej: Papierowe znaki Pieniężne ZSRR i wystawa numizmatyczna PTAiN Oddział w Zielonej Górze.

²⁴ W. Kubicki, *Żywe ekspozycje. Odejście od reguły*, „Gazeta Lubuska” 1978, nr 170, s. 7.

²⁵ AMZL, sygn. 24/30, Scenariusz wystawy: „30 lat PZPR na Środkowym Nadodrzu”; *30 lat PZPR na Środkowym Nadodrzu* „Nadodrże” 1978, nr 26, s. 9; *Wystawa „XXX lat PZPR na Środkowym Nadodrzu”*, „Gazeta Lubuska” 1978, nr 280, s. 3.

²⁶ „Radiofonia polska – wczoraj i dziś” w Muzeum. *25 lat zielonogórskiej rozgłośni PR*, „Gazeta Lubuska” 1978, nr 227, s. 1-2.

W 1983 r. Lubuskie Muzeum Wojskowe w Drzonowie stanowiące oddział Muzeum Ziemi Lubuskiej zrealizowało wystawę czasową „Umundurowanie i uzbrojenie Wojska Polskiego w czasie II wojny światowej”. Tę pierwszą publiczną wystawę drzonowskiego muzeum udostępniono zwiedzającym 10 października 1983 r. w dniu jubileuszu 40-lecia powstania Ludowego Wojska Polskiego²⁷.

W 1984 r. odbyła się wystawa „Przywrócić Polsce” zorganizowana razem z Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Starym Kisielinie oraz archiwum Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Zielonej Górze. Celem wystawy było ukazanie polskości Środkowego Nadodrza poprzez przybliżenie losów Polaków z Babimojszczyzny w okresie dwudziestolecia międzywojennego, historię pierwszych powojennych lat oraz rozwój Zielonej Góry w powojennym czterdziestoleciu. Prezentowane były zagadnienia organizacji polskiej administracji, początków akcji osadniczej, cywilnej i wojskowej, zagospodarowania fabryk, organizacji życia społecznego. W drugiej części wystawy ukazano początki szkolnictwa, teatru zielonogórskiego, filharmonii, Lubuskiego Towarzystwa Kultury i Lubuskiego Towarzystwa Naukowego, kształtowanie się zielonogórskiego środowiska plastycznego, rozbudowę biblioteki, rewitalizację zabytków, powstanie środowiska naukowego. Na ekspozycję składały się dokumenty, fotografie, książki oraz akwarele Józefa Markiewicza namalowane podczas działań wojennych w latach 1944-1945. Tytuł wystawy został zaczerpnięty z Deklaracji Programowej PPR z listopada 1943 r.²⁸

W 1989 r. nie zorganizowano w siedzibie muzeum żadnej czasowej wystawy historycznej. W czasie obrad okrągłego stołu zaprezentowano natomiast wystawę sztuki współczesnej, która miała niejako komentować zachodzące zmiany ustrojowe oraz nawiązywać do toczącej się dyskusji wokół pluralizmu ideowego i politycznego. Wśród zaprezentowanych dzieł znalazł się cykl pięciu obrazów Andrzeja Skoczylasa oddający atmosferę podpisywania porozumień sierpniowych z 1980 r. Na wystawie zaprezentowano rysunki Edwarda Dwurnika z cyklu „Robotnicy”, ukazujące absurdy polskiej rzeczywistości PRL-u, a także prace Eugeniusza Geta-Stankiewicza, Leszka Sobockiego, Antoniego Fałata i Danuty Waberskiej²⁹.

W związku z ograniczoną przestrzenią ekspozycyjną zielonogórskie muzeum już od początku lat sześćdziesiątych realizowało liczne wystawy poza własną siedzibą. Wystawy o tematyce historycznej stanowiły tylko część z propozycji zielonogórskiego muzeum, jakie były oferowane do szkół i klubów. Często były to zestawy pokazywane wcześniej w gmachu muzeum. Najczęściej jednak działalność wystawiennicza zielo-

²⁷ Wystawa *militariów w Drzonowie*, „Gazeta Lubuska” 1983, nr 240, s. 4.

²⁸ J. Kwapiszewski, *Przywrócić Polsce. Wystawa w Muzeum Ziemi Lubuskiej*, „Gazeta Lubuska” 1984, nr 170, s. 7.

²⁹ AMZL, sygn. 23/16, Opis nowych wystaw Muzeum Ziemi Lubuskiej.

nogórskiego muzeum poza gmachem placówki polegała na prezentacji reprodukcji malarstwa polskiego i światowego. Organizacja wystaw poza siedzibą wpisywała się w zaproponowane w 1961 r. przez Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków hasło „Muzea uniwersytetami kultury”³⁰. Zielonogórskie muzeum jako placówka okręgowa odegrało też znaczącą rolę przy tworzeniu nowych placówek muzealnych. Muzealnicy z Zielonej Góry pomagali w tworzeniu nowych ekspozycji muzeów regionalnych w Gubinie, Świebodzinie, Głogowie i Wolsztynie.

Osobliwym przykładem wystaw poza siedzibą muzeum były ekspozycje w muzeobusie³¹. Muzeobus nie był odosobnionym zjawiskiem, w ówczesnej Polsce funkcjonowały także kinobusy i bibliobusy. Głównym zadaniem muzeobusu było dotarcie do jak największej liczby odbiorców wiejskich. W muzeobusie eksponowano cztery wystawy. Pierwsza z nich zatytułowana „Ziemie Zachodnie w dobie panowania Piastów” objechała w 1961 r. powiaty: lubski, krośnieński i gubiński; następną „20 lat PPR na Ziemi Lubuskiej” była pokazywana w 1962 r. w powiecie: słubickim, sulęcińskim, gorzowskim i strzeleckim. Najstaranniej została przygotowana trzecia wystawa „Zabytki – pomnikami polskości”, którą w roku 1963 oraz w latach 1965-1966 pokazano mieszkańcom okolic Skwierzyny, powiatu międzyrzeckiego i świebodzińskiego. Według oficjalnych statystyk wystawy muzeobusowe w latach 1961-1964 miało zobaczyć 174 tys. ludzi, do 1966 r. liczba ta miała wzrosnąć do 262 tys. Dane wydają się dużo zawyżone. Szczególnym powodzeniem miała się cieszyć wystawa „20 lat PPR”, którą miało zwiedzić 89% mieszkańców powiatu sulęcińskiego, w tym 99% mieszkańców samego Sulęcina. W muzeobusie kolportowano książki i broszury o tematyce sanitarnej. Duże zainteresowanie wzbudziły także powieści, bajki, lektury szkolne. Wieczorem przy muzeobusie odbywały się seanse filmowe o tematyce historycznej oraz dotyczące higieny. Władze wywierały nacisk, aby muzeobusy docierały do Państwowych Gospodarstw Rolnych. Jednak nawet w oficjalnych sprawozdaniach stwierdzano, że zainteresowanie muzeobusem w PGR-ach było znikome³².

W czasie trwania wystawy „Zabytki pomnikami polskości” w poszczególnych gablotach były ukazane: a) zabytki wczesnego średniowiecza: ciężarki, przęśliki, naczynia i fragmenty naczyń, monety i narzędzia, b) zabytki z okresu nowożytnego

³⁰ AMZL, sygn. 24/26, Materiały o muzeum na Komisję Kultury WRN, IX-X, Muzea w województwie zielonogórskim, s. 2.

³¹ Początki wystaw objazdowych w muzeobusach w Polsce sięgają lat 40. ubiegłego wieku. Muzeum Ziemi Lubuskiej otrzymało swój muzeobus w 1959 r. od Ministerstwa Kultury i Sztuki; zob. S. Lorentz, *Muzea i zbiory w Polsce*, Warszawa 1956, s. 97-99.

³² A. Dzieciuchowicz, *Upowszechnianie oświaty*, [w:] *Muzea w województwie zielonogórskim*, s. 63-91, tu s. 73-82, w tekście zastrzeżono, że w Sulęcinie muzeobus stał 5 dni, a ogromna frekwencja wynika z faktu, że niektórzy mieszkańcy zwiedzali ekspozycję kilkakrotnie; K. Marchelek, *op. cit.*, s. 195-196; A. Cincio, *Zielonogórskie dziedzictwo wobec dziedzictwa kulturowego Środkowego Nadodrza*, [w:] *Władza i społeczeństwo wobec niemieckiej spuścizny kulturowej na Ziemi Lubuskiej po II wojnie światowej*, Zielona Góra 2010, s. 78

z okolic Międzyrzecza, w tym m.in. portret trumienny, c) stroje ludowe z zachodniej Wielkopolski. W katalogu wystawy można przeczytać:

Ziemia Lubuska związana jest organicznie z Polską od najwcześniejszych momentów krystalizacji naszego państwa. Mówią o tym kroniki, mówią materialne ślady przetrwałe po dzień dzisiejszy. Poświadczają to badania archeologiczne. Zabytki w tym zakresie mają specjalną rolę, są namacalnym, wizualnym na co dzień, świadectwem tego związku. Zabytki są świadectwem polskości tych ziem³³.

W latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych zielonogórskie muzeum koordynowało ruch kilku wystaw oświatowych przygotowanych przez Główną Komisję Badania Zbrodni Hitlerowskich w Zielonej Górze. W 1967 r. Muzeum Okręgowe zorganizowało ponadto wystawę pt. „Zbrodnie hitlerowskie w Obrzycach” w Izbie Pamiątek Regionalnych w Głogowie. Wystawę eksponowano w roku następnym w szkołach, domach kultury i klubach „Ruchu”.

Pod koniec lat sześćdziesiątych wzrósł nacisk wojska i członków ZBoWiD na organizację działu, a nawet muzeum poświęconemu osadnictwu wojskowemu. Plany te nie zostały zrealizowane, jednak w 1970 r. na zamku krośnieńskim udostępniono wystawę pt. „Osadnictwo wojskowe w Krośnie Odrzańskim”. Pomocy w organizacji tej ekspozycji udzielili pracownicy Muzeum Ziemi Lubuskiej. Celem tej wystawy było pokazanie roli Wojska Polskiego w walce z hitlerowskimi Niemcami oraz udział w odbudowie państwowości polskiej. Liczba wystaw poświęconych zbrodniom hitlerowskim wzrosła w latach 1969-1973, gdy gmach główny placówki był remontowany i rozbudowywany.

Na czas trwania remontu (1969-1973) gmachu Muzeum Ziemi Lubuskiej znaczna część jego zbiorów została przeniesiona do muzeów regionalnych w zielonogórskim okręgu muzealnym. W Gorzowie Wielkopolskim od 1971 r. prezentowano zbiory winiarskie, a w muzeum w Międzyrzeczu udostępniono militaria. Do innych muzeów w regionie przeniesiono najcenniejsze zbiory rzemiosła artystycznego, etnografii i tkaniny artystycznej. Ekspozyty te powróciły do Zielonej Góry w 1974 r. po zakończeniu remontu placówki.

W lipcu 1975 r. w czasie trwania „Panoramy Zielonogórskiej” zorganizowano w Muzeum Lenina w Warszawie wystawę pt. „Ziemie Środkowego Nadodrza pod zaborami i po wyzwoleniu”. Mianem Panoramy Zielonogórskiej nazwano pokaz osiągnięć województwa zielonogórskiego. Wystawę prezentowano jeszcze później w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Zielonej Górze. W następnym roku pokazano ją w Muzeum Okręgowym w Gorzowie. Wystawa obejmowała następujące zagadnienia: „walka o utrzymanie polskości, martyrologia ludności polskiej, powrót Środkowego Nadodrza do Polski i włączenie go w organizm państwa polskiego”³⁴.

³³ Zabytki pomnikami polskości. Katalog wystawy, Zielona Góra 1967, s. 46-47.

³⁴ AMZL, sygn. 23/14, Ocena imprez oświatowych i wystawienniczych ogólnopolskich, międzynarodowych i regionalnych zorganizowanych przez Muzeum Ziemi Lubuskiej w latach 1975-1976.

Począwszy od końca lat siedemdziesiątych, kształtujący się Dział Braterstwa Broni zaczął organizować liczne wystawy poświęcone historii wojskowości w szkołach, jednostkach wojskowych i klubach garnizonowych.

Zielonogórskie muzeum rozprawdzało także dalej wystawy, które wcześniej udostępniano w gmachu głównym. W latach 1978-1979 w muzeum w Nowej Soli prezentowano wystawę „30 lat PZPR na Środkowym Nadodrze”. W 1980 r. wystawę prezentowano w Urzędzie Wojewódzkim w Zielonej Górze, a także w Muzeum Regionalnym w Świebodzinie oraz na Lubuskim Uniwersytecie Ludowym w Klenicy. Podobnie wystawa „Papierowe znaki pieniężne ZSRR” była eksponowana w muzeum w Świebodzinie, jednostce wojskowej w Czerwieńsku oraz na wspomnianym Uniwersytecie w Klenicy.

Do 1989 r. trudno było wyrażać opinie o historii Ziemi Zachodnich sprzeczne z oficjalnie przyjętymi. Nierealizowanie ogólnych zaleceń, założeń, planów itd. mogło spowodować konsekwencje służbowe z wydaleniem z pracy włącznie³⁵. Jak słusznie stwierdził Wiesław Myszkiewicz: „w PRL-u naukowców i pracowników kultury zaliczano do frontu walki ideologicznej. [...] Jako uczestnicy tego frontu musieli walczyć na polu ideologii i podporządkowanej jej historii”³⁶. Mimo tej sytuacji zdarzało się, że kierujący zielonogórską placówką dyrektorzy próbowali omijać lub modyfikować idące od góry zalecenia czy polecenia realizacji konkretnych wystaw. Władzom partyjnym i administracyjnym wystarczało nieraz jedynie przedstawianie ambitnych planów i założeń. Niemal wszystkie wystawy, nie tylko historyczne, otwierano w święta państwowe, w rocznicę ważnego wydarzenia, wpisywały się często w różne akcje i hasła propagandowe. Wystawy historyczne odzwierciedlały ówczesne poglądy na historię Ziemi Zachodnich. Stosowana była także obowiązująca terminologia.

W latach sześćdziesiątych Muzeum Okręgowe w Zielonej Górze (od 1967 Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze) nie wypracowało jednolitej i konsekwentnej koncepcji działalności wystawienniczej w zakresie popularyzacji historii. Pod koniec lat sześćdziesiątych wzrosły naciski kręgów wojskowych i kombatanckich na organizację przez zielonogórskie muzeum wystaw i muzeów poświęconych tematyce jenieckiej. Przyczyniło się to do powołania w 1971 r. Muzeum Martyrologii Jeńców Wojennych w Żaganii. Opracowane na początku lat siedemdziesiątych ogólne plany utworzenia w Zielonej Górze i jej okolicach wielu oddziałów Muzeum Ziemi Lubuskiej zostały rozwinięte przez Jana Muszyńskiego, który zaprojektował sieć specjalistycznych, samodzielnych muzeów w okolicach Zielonej Góry. W pierwszej połowie lat osiemdziesiątych powstały Muzeum Archeologiczne Środkowego Nadodrze w Świdnicy (1982 r.), Muzeum Etnograficzne w Ochli (1982 r.) oraz Lubuskie Muzeum Wojskowe

³⁵ A. Cincio, *Prezentacja niemieckiego dziedzictwa kulturowego Zielonej Góry i regionu*, „Zielonogórskie Zeszyty Muzealne” 2008, t. 7, s. 113.

³⁶ *Historia w muzeum...*, s. 17.

w Drzonowie (1985 r.). Nie powstało niestety muzeum poświęcone historii Zielonej Góry i regionu.

W drugiej połowie lat siedemdziesiątych Muzeum Ziemi Lubuskiej odeszło od tradycyjnego modelu muzealnictwa i od dydaktyzmu. Uważano wtedy, że klasyczne muzealnictwo obumierało i nie miało racji bytu³⁷. Ekspozycje historyczne, jak np. wystawa Działu Winiarskiego oraz wystawy w powstałych na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych w okolicach Zielonej Góry muzeach specjalistycznych, były często uzupełniane dziełami sztuki odnoszącymi się często jedynie symbolicznie do przybliżanych na nich faktów. Sztuka oprócz atrakcyjności wizualnej umożliwia przekaz ogólnych treści. W latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku w ciągu ekspozycyjnym Muzeum Ziemi Lubuskiej dominowały galerie autorskie. Formuła galerii autorskich pozwalała artystom na poszukiwanie wolności twórczej. Koncepcja wystawiennicza muzeum zakładająca głównie pokazy sztuki współczesnej ograniczyła w dużym stopniu wpływ władz partyjnych i administracyjnych na organizację i tematykę wystaw oferowanych zwiedzającym zielonogórską placówkę.

W 1989 r. nastąpił przełom w prezentowaniu historii Ziemi Zachodnich. Zmiany ustrojowe, w tym zniesienie cenzury i demokratyzacja życia społecznego, umożliwiły ukazanie wielu zagadnień, które były w okresie PRL-u marginalizowane bądź zupełnie przemilczane. Jednocześnie muzea zostały zwolnione z obowiązku realizacji wystaw „na zamówienie” PZPR czy władz administracyjnych. W latach 1990-2010 muzeum zrealizowało wiele wystaw czasowych poświęconych niemieckiemu dziedzictwu kulturowemu, zbrodniom stalinowskim czy działalności osób i grup pozostających w opozycji do władzy ludowej. Nowe podejście do historii regionu znalazło swoje odbicie w wystawie stałej Działu Historycznego (od 2001 r.) i w zreorganizowanej ekspozycji Działu Winiarskiego³⁸.

³⁷ J. Muszyński, *Paralele muzealne – wspomnienia*, [w:] *Muzea zielonogórskie*, s. 23-24.

³⁸ A. Cincio, *Zielonogórskie dziedzictwo...*, s. 78.

Arkadiusz Cincio

HISTORICAL EXHIBITIONS
REALISED BY THE MUSEUM OF ZIELONA GÓRA, 1960-1989

S u m m a r y

The article shows the exhibition of District Museum in Zielona Góra in the range of displays which introduce and popularise regional history, the history of Poland and general history from 1960-1989. On the one hand, this period is defined by the beginning of a regular exhibition activity in the present headquarters, but on the other hand it is specified by the start of system transformations. In the above mentioned period Historical Department of the museum only between 1974 and 1976 exposed its collections at the permanent exhibition. The exhibition of Winiarski Department between 1960-1989 introduced a certain part of the regional history. The assessment of exhibition in a range of popularisation of historical issues realised by the successive directors of the institution is simplified by the analysis of temporary displays in the headquarters and outside.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Lubuskie
Warte zachodu

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Autor jest stypendystą w ramach Poddziałania 8.2.2 „Regionalne Strategie Innowacji”, Działania 8.2 „Transfer wiedzy”, Priorytetu VIII „Regionalne Kadry Gospodarki” Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Unii Europejskiej i z budżetu państwa